

ZABRANA DISKRIMINACIJE PREMA PRAKSI EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Tamara Bogdanović, univ. spec. iur.*

UDK 341.231.145(4)

<https://doi.org/10.30925/zpfsr.47.1.19>

Ur.: 29. listopada 2025.

Pr.: 26. siječnja 2026.

Pregledni rad

Sažetak

Cilj je ovoga rada istražiti temeljna načela i kriterije na osnovi kojih Europski sud za ljudska prava postupa pri procjeni i donošenju zaključka o tome je li u konkretnim slučajevima došlo do povrede zabrane diskriminacije. Nadalje, radom se nastoji utvrditi na koja je pitanja potrebno odgovoriti pri provođenju testa diskriminacije, kao i na kome je teret dokazivanja, te koje je zaključke moguće donijeti na temelju uvida u izabrane presude Europskog suda za ljudska prava iz područja upravnog prava.

Ključne riječi: *Europski sud za ljudska prava; zabrana diskriminacije; oblici diskriminacije; test diskriminacije; upravno pravo.*

1. UVOD

Načelo zabrane diskriminacije (svi su pred zakonom jednaki) predstavlja temeljno načelo koje, zajedno s vladavinom prava (nitko nije iznad zakona) te vrijednostima tolerancije i socijalnog mira, čini osnovu ključnih dokumenata Ujedinjenih naroda¹, Vijeća Europe (Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u daljnjem tekstu: Europska konvencija²) i Europske unije (čl. 2. Ugovora o Europskoj uniji kao interpretativno sredstvo,³ čl. 10. i 19. Ugovora o

* Tamara Bogdanović, univ. spec. iur., sutkinja, Upravni sud u Zagrebu; Tamara.Bogdanovic@uszg.pravosudje.hr. ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7394-415X>.

♦ Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci licenciran je u skladu s Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International licencom (CC BY-NC-ND 4.0).

1 Opća deklaracija o ljudskim pravima (od 10. prosinca 1948.), Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 12/09.

2 Europska konvencija potpisana je u Rimu 4. studenoga 1950., datum valjanosti je 3. rujna 1953., u odnosu na Republiku Hrvatsku u primjeni od 5. studenoga 1997. i Protokol broj 12 u odnosu na Republiku Hrvatsku u primjeni od 1. travnja 2005. godine. (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10., 13/17.

3 Snježana Vasiljević, *Temeljna prava i vladavina prava u EU: izazovi prije i nakon pridruživanja, Pravo i politika EU: stara pitanja novi odgovori* (Zagreb: HAZU, 2020.), 4.

funkcioniranju Europske unije te čl. 20. i 21. Povelje Europske unije o temeljnim ljudskim pravima).⁴ U cilju boljeg razumijevanja presuda koje donosi Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) potrebno je istaknuti da su primarna načela Europske konvencije načelo vladavine prava, demokracije, teleološke interpretacije, djelotvorne pravne zaštite, zakonitosti, procesne pravičnosti, ravnoteže ili vaganja, kao i načelo prvenstva konvencijskih prava pred nacionalnim zakonodavstvom. Među sekundarnim načelima ističu se načelo europskog zajedništva, neovisne interpretacije konvencijskih pojmova, evolutivne interpretacije, pozitivnih obveza države, područja slobodne procjene, supsidijarnosti, razmjernosti i nužnosti, kao i načelo zabrane diskriminacije.⁵ Upravo je zabrana diskriminacije jedino načelo koje je u Europskoj konvenciji istaknuto posebnim čl. 14., i to na način da se veže uz ostvarenje bilo kojeg drugog ljudskog prava ili temeljne slobode zajamčene Europskom konvencijom. Dodatni iskorak predstavlja Protokol br. 12 uz Europsku konvenciju, koji sadrži opću zabranu diskriminacije. Posebno se napominje da Europski sud i Sud Europske unije u pogledu predmetnog načela nastoje uskladiti svoju praksu, te da se u odnosu na države članice pred Europskim sudom primjenjuju istovjetni kriteriji kao i pred Sudom Europske unije, a što je npr. razvidno iz obrazloženja presude *Jurčić protiv Hrvatske*.⁶ Čak i u slučajevima najtežih opasnosti po državu, koje su navedene u čl. 17. Europske konvencije, kada se pojedina prava i slobode zajamčene Europskom konvencijom mogu ograničiti, opseg takvih ograničenja ne smije imati za posljedicu nejednakost osoba s obzirom na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, nacionalno ili socijalno podrijetlo. Iznimke od tog pravila odnose se na situacije u kojima se štiti širi, javni interes, pri čemu sve zakonom propisane iznimke trebaju ostvariti svoj legitimni cilj za koji su određene te moraju biti primjerene i nužne za njegovo ostvarenje.

Europska konvencija smatra se ustavnim instrumentom europskog javnog poretka u području ljudskih prava, dok praksa Europskog suda predstavlja konsenzus država potpisnica u primjeni Europske konvencije, pri čemu su u presudama kroz povijest uzimane u obzir društvene promjene i razina društvene prihvaćenosti u primjeni zabrane diskriminacije. Danas države potpisnice Europske konvencije imaju gotovo nikakvu marginu prosudbe u slučajevima spolne diskriminacije, što je razvidno iz obrazloženja presude *Beeler protiv Švicarske*⁷, koja će kasnije u radu biti detaljnije analizirana. Nadalje, vrlo uska margina prosudbe postoji u slučajevima diskriminacije na temelju seksualne orijentacije, što je razvidno iz obrazloženja presude *E.B. protiv Francuske*⁸, kao i u slučajevima diskriminacije na temelju etničkog podrijetla, što je razvidno iz obrazloženja presude *Oršuš i drugi protiv Hrvatske*⁹. Međutim,

4 Ugovor o funkcioniranju Europske unije, SL C 202, 7.6.2016., 1-388. Povelja Europske unije o temeljnim pravima, SL C 202, 7.6.2016. Oboje u primjeni u odnosu na Republiku Hrvatsku od 1. srpnja 2013. godine.

5 Jasna Omejec, *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Strasburški aquis* (Zagreb: Novi informator, 2014.) 873-979.

6 ESLJP, *Jurčić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 54711/15, presuda od 4. veljače 2021.

7 ESLJP, *Beeler protiv Švicarske*, zahtjev br. 78630/12, presuda od 11. listopada 2022.

8 ESLJP, *E.B. protiv Francuske*, zahtjev br. 43546/02, presuda od 22. siječnja 2008.

9 ESLJP, *Oršuš i drugi protiv Hrvatske*, zahtjev broj 15766/03, presuda od 17. srpnja 2008.

države potpisnice još uvijek imaju široku marginu prosudbe u financijskim stvarima, uz uvjet da zaštita prava uvijek mora biti praktična i učinkovita. Razvoj društvene svijesti o postojanju zabranjenih osnova za diskriminaciju u sudskoj praksi doveo je do širenja opsega zabranjenih postupanja u primjeni načela zabrane diskriminacije¹⁰, što će u nastavku rada biti prikazano kroz odabrane slučajeve iz prakse. Zaključno, diskriminacija se može definirati kao stavljanje pojedinca u nepovoljniji položaj na temelju jedne ili više zaštićenih osnova, gdje je zabranjeno različito postupanje prema osobama ili skupinama osoba u jednakoj situaciji, ali i jednako postupanje prema osobama ili skupinama osoba koje se nalaze u različitim situacijama, uzimajući u obzir legitimnost svrhe koju želimo postići pri primjeni prava na neku osobu ili na skupinu osoba.¹¹

Uživanje prava i sloboda zajamčenih Europskom konvencijom osigurava se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što su rasa, boja kože, spol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, nacionalno ili društveno porijeklo, imovina, rođenje ili druga okolnost. Izraz „druga okolnost“ čini popis osnova diskriminacije otvorenim jer može obuhvaćati, među ostalim, nečiju seksualnu orijentaciju, životnu dob, rodni identitet, imigracijski status, zdravlje i invalidnost, roditeljski i bračni status, obrazovni status, status po zaposlenju, pristup socijalnim i političkim pravima, kao i bilo koja druga okolnost koja se pojavila ili će se tek u budućnosti pojaviti, dok opću zabranu diskriminacije propisuje čl. 1. Protokola br. 12 uz Europsku konvenciju¹². Svrha antidiskriminacijskog prava jest omogućiti svim pojedincima jednak i pravedan pristup mogućnostima koje nudi društvo, pa je svim pravnim praktičarima važno pravilno prepoznati situacije koje predstavljaju nejednako postupanje, a upravo u tom smjeru ovaj rad nastoji pružiti teoretsku podlogu, potkrijepljenu relevantnim primjerima sudske prakse Europskog suda, za koje je ocijenjeno da zaslužuju pozornost vezano za upravni spor.

2. NESAMOSTALNA I SAMOSTALNA PRAVNA PRIRODA ČL. 14. EUROPSKE KONVENCIJE

Čl. 14. Europske konvencije čini sastavni dio članaka kojima se utvrđuju ljudska prava i slobode, a što je razvidno već iz sudske prakse iz 1968. godine, kada je u vodećem predmetu o diskriminaciji na temelju jezika, poznatom kao *Belgijski lingvistički predmet*¹³, razmatrana situacija u kojoj je država odbila plaćati

10 Ivana Grgurev i Trpimir M. Šošić, „Zabrana diskriminacije – u središtu međunarodnopravne zaštite ljudskih prava na univerzalnoj i regionalnoj razini“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 74, br. 3 (2024).

11 Omejec, *Europska konvencija*, 873-979.

12 St. 1. propisano je da će se uživanje svih prava određenih zakonom osigurati bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status, a st. 2. da nitko ne smije biti diskriminiran od javnih tijela na bilo kojoj osnovi kako je navedeno u st. 1.

13 *Vodič kroz članak 14. Europske konvencije o ljudskim pravima i članak 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju*, ažuriran 28. veljače 2023., pristup 15. studenoga 2025., <https://uredzastupnika.gov>.

osnovnoškolsko obrazovanje na francuskom jeziku u regiji u kojoj se govorio samo nizozemski. Takvo različito postupanje ocijenjeno je opravdano, s obzirom na to da su postojale privatne škole na francuskom, a Europska konvencija ne jamči pravo na uporabu jezika po vlastitom izboru u odnosu pojedinca prema javnim ustanovama. Slijedom navedenog, u sudskoj se praksi čl. 14. gotovo uvijek ispituje u vezi s nekom drugom odredbom Europske konvencije. U području upravnog prava najčešće se radi o čl. 8. Europske konvencije, koji jamči pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, npr. u predmetu *Unal Tekeli protiv Turske*¹⁴, u kojem se radilo o pravu žene na zadržavanje djevojačkog prezimena nakon udaje. Zbog relativne autonomije čl. 14., u nekim je predmetima samo razmatrana povreda materijalnog članka, npr. u predmetu *Orlandi i drugi protiv Italije*¹⁵, koji se odnosio na nemogućnost registracije životnog partnerstva sklopljenog u inozemstvu, utvrđena je povreda čl. 8. Europske konvencije, dok čl. 14. nije bio predmet razmatranja.

U nekim je slučajevima prvo razmatrana povreda materijalnog članka, a zatim odvojeno i navodna povreda čl. 14. u vezi s tim člankom, npr. u predmetu *Aziz protiv Cipra*¹⁶, u kojem je utvrđena povreda biračkog prava iz čl. 3. Protokola br. 1, kao i povreda čl. 14. u vezi s čl. 3. Protokola br. 1 uz Europsku konvenciju. U drugim je predmetima, međutim, utvrđena povreda materijalnog članka u vezi s čl. 14., te nije smatrano potrebnim da se ispita povreda materijalnog članka zasebno, npr. u predmetu *Andrejeva protiv Latvije*¹⁷, u kojem su vlasti odbile pri izračunu starosne mirovine uzeti u obzir radni staž stečen u bivšem Sovjetskom Savezu na današnjem latvijskom državnom području, i to dok je boravila u Latviji, jer nije imala latvijsko državljanstvo.

Zabrana diskriminacije primjenjuje se i na dodatna prava koja proizlaze iz primjene bilo kojeg članka Europske konvencije, a koja je država dobrovoljno odlučila priznati i zaštititi, npr. u predmetu *Konstantin Markin protiv Rusije*¹⁸, gdje se radilo o pravu na porodični dopust za vojnika u odnosu na vojnkinje. Nadalje, kada određeno pravo nije u potpunosti izvan područja primjene dotičnog materijalnog prava, npr. u predmetu *Van der Mussele protiv Belgije*¹⁹, gdje je zaključeno da nema povrede čl. 4., ni samostalno ni u vezi s čl. 14., kao ni povrede čl. 1. Protokola br. 1, i to prilikom određivanja obveze društveno korisnog rada u odnosu na odvjetnika. Europski sud smatra da je čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije primjenjiv na niz okolnosti, što potvrđuju i prethodno opisani slučajevi u kojima su donesene negativne odluke. Tako je u predmetu *Zeggai protiv Francuske*²⁰ utvrđeno da nije došlo do diskriminacije u odnosu na način stjecanja državljanstva između braće,

hr/UserDocsImages/dokumenti/Edukacija/Vodic%20cl.%2014.%20i%20Cl.1.Protokola%20br.12.HR%20.pdf.

14 ESLJP, *Unal Tekeli protiv Turske*, zahtjev broj 29865/96, presuda od 6. studenoga 2004.

15 ESLJP, *Orlandi i drugi protiv Italije*, zahtjev broj 26431/12 26742/12 44057/12, presuda od 14. prosinca 2017.

16 ESLJP, *Aziz protiv Cipra*, zahtjev broj 69949/01, presuda od 8. travnja 2003.

17 ESLJP, *Andrejeva protiv Latvije*, zahtjev br. 55707/00, presuda od 18. veljače 2009.

18 ESLJP, *Konstantin Markin protiv Rusije*, zahtjev br. 30078/06, presuda od 22. ožujka 2012.

19 ESLJP, *Van der Mussele protiv Belgije*, zahtjev br. 8919/80, presuda od 23. studenoga 1983.

20 ESLJP, *Zeggai protiv Francuske*, zahtjev br. 12456/19, presuda od 13. listopada 2022.

ovisno o tome jesu li rođeni prije ili nakon neovisnosti Alžira, jer su postajale brojne druge alternativne zakonske mogućnosti za stjecanje državljanstva u činjenično sličnim situacijama. Nadalje, čl. 14. primijenjen je u vezi s čl. 1. Protokola br. 1 na niz socijalnih naknada, kao npr. u predmetu *Stec i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²¹, u kojem je različito postupanje prema muškarcima i ženama u pogledu dobi za umirovljenje ocijenjeno prihvatljivom pozitivnom mjerom radi ispravljanja činjeničnih nejednakosti. Svi prethodno navedeni slučajevi popisani su i u Vodiču²².

3. ČL. 1. PROTOKOLA BR. 12 UZ EUROPSKU KONVENCIJU

Čl. 1. Protokola br. 12 uz Europsku konvenciju uvedena je opća zabrana diskriminacije, kako to proizlazi iz st. 1. i 2. istog članka. Opseg zaštite, prema obrazloženju uz Protokol br. 12, odnosi se na četiri kategorije predmeta u kojima može doći do diskriminacije: prva se odnosi na uživanje nekog prava danog pojedincu na temelju nacionalnog prava, druga na uživanje nekog prava koje može biti izvedeno iz jasne obveze javne vlasti na temelju nacionalnog prava, treća na situacije kada se javna vlast koristi diskrecijskom ovlašću, npr. pri davanju određenih potpora, dok se četvrta kategorija odnosi na bilo koju drugu radnju ili propust javne vlasti, npr. ponašanje policijskih službenika prilikom kontrole pobune. Pojedinci se ponajprije štite od diskriminacije od strane države, no države se istodobno obvezuju i na provedbu mjera za sprječavanje diskriminacije u odnosima između privatnih osoba, tzv. neizravni horizontalni učinci. Europski sud do danas još nije primijenio čl. 1. Protokola br. 12 u takvom kontekstu, za razliku od Suda Europske unije, npr. u predmetu C-507/18 od 23. travnja 2020., poznatom kao *Taormina case*.²³

U prvom predmetu u kojem je primijenjen čl. 1. Protokola br. 12, *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*²⁴, zaključeno je da su ustavne odredbe zbog kojih se podnositelji romskog i židovskog podrijetla nisu mogli kandidirati na izborima za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine diskriminirajuće, jer se nisu izjasnili kao pripadnici jednog od konstitutivnih naroda (Bošnjaka, Hrvata ili Srba). Ta je presuda u javnosti postala osobito zapažena zbog posebnosti političkih prilika u Bosni i Hercegovini i postojanja triju konstitutivnih naroda prema tzv. Daytonskom sporazumu. Riječ je o jednoj od rijetkih presuda koja još uvijek nije izvršena, jer bi njezino izvršenje zahtijevalo izmjenu ustavnog okvira, za što do danas nije postignuta politička suglasnost, ni u Bosni i Hercegovini ni na razini Europske unije.

Međutim, u predmetu *Kovačević protiv Bosne i Hercegovine*²⁵, koji se odnosio na nemogućnost podnositelja zahtjeva da zbog kombinacije teritorijalnih i etničkih

21 ESLJP, *Stec i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev broj 65731/01 i 65900/01, presuda od 12. travnja 2006.

22 *Vodič kroz članak 14.*

23 Presuda od 23. travnja 2020., *Taormina and G. Taormina, avvocati protiv Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford*, C-507/18, EU:C:2014:1057.

24 ESLJP, *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*, zahtjev br. 27996/06, presuda od 22. prosinca 2009.

25 ESLJP, *Kovačević protiv Bosne i Hercegovine*, zahtjev br. 43651/22, presuda od 25. lipnja 2025.

zahtjeva, na izborima za Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH te Predsjedništvo BiH, glasa za kandidate po vlastitom izboru, Europski sud je većinom od 16 glasova prema jedan presudio da podnositeljevi prigovori povrede čl. 3. Protokola br. 1 uz Europsku konvenciju, samostalno i u vezi s čl. 14., koji se tiču prava na slobodne izbore, a imajući u vidu neizravnu prirodu izbora za Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH, kao i izmjene određenih izbornih pravila na sam dan izbora, 2. listopada 2022. godine, ne spadaju u opseg predmeta razmatranja. Naime, zahtjev podnositelja je nedopušten, jer je podnositelj zloupotrijebio pravo na podnošenje zahtjeva, te je većinom od 12 glasova prema pet presuđeno da podnositelj nije žrtva povrede nijednog od konvencijskih prava na koja se pozivao.

U predmetu *Napotnik protiv Rumunjske*²⁶ utvrđeno je da prijevremeni prekid diplomatske službe trudnice ulazi u područje primjene Protokola br. 12 u onoj mjeri u kojoj se odnosi na diskrecijsku ovlast javnog tijela, ali da postoji opravdani legitimni cilj zaštite javnog interesa. U predmetu *Pinkas i drugi protiv Bosne i Hercegovine*²⁷ utvrđeno je da razlika u postupanju prema sudskim službenicima i sucima u pogledu priznavanja prava na naknade povezane s radom ulazi u područje primjene Protokola br. 12, jer se može smatrati različitim postupanjem javnog tijela.

Do danas je svega 20 od 46 država članica Vijeća Europe ratificiralo Protokol br. 12, koji je bio otvoren za potpisivanje 4. studenoga 2000., a stupio je na snagu 1. travnja 2005. godine. Upravo zbog ograničenog broja ratifikacija Europski sud je do sada ispitao tek nekolicinu predmeta povezanih s primjenom te odredbe.

4. OBLICI DISKRIMINACIJE

Diskriminacija se može pojaviti u obliku izravne, neizravne, diskriminacije na temelju povezanosti, kao pozitivno djelovanje, ali i u drugim oblicima.²⁸ Europski sud koristi formulaciju postojanja razlike u postupanju prema pojedincima u istoj ili relevantno sličnoj situaciji na osnovi prepoznatljivog obilježja, karakteristike ili okolnosti. Prema sudskoj praksi izravna ili neposredna diskriminacija počiva na ideji formalne jednakosti izražene u maksimi „svi su pred zakonom jednaki“.

Primjeri iz upravnog prava za izravnu diskriminaciju na temelju spola su: presuda *Aleksandru Enache protiv Rumunjske*²⁹, koja se odnosila na odgodu početka izvršavanja zatvorske kazne do djetetova prvog rođendana isključivo za majke, presuda *Ecis protiv Latvije*³⁰, koja se ticala opće zabrane privremenog izlaska iz zatvora isključivo za muške zatvorenike, te presuda *Jurčić protiv Hrvatske*³¹, u kojoj je ocjenjeno da je radni odnos fiktivan jer je zasnovan deset dana nakon postupka oplodnje *in vitro*, pa je zaključeno da je takvo postupanje imalo za cilj odvracanje

26 ESLJP, *Napotnik protiv Rumunjske*, zahtjev br. 33139/13, presuda od 20. listopada 2020.

27 ESLJP, *Pinkas i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, zahtjev br. 8701/21, presuda od 4. listopada 2022.

28 *Vodič kroz članak 14.*, 11-15.

29 ESLJP, *Aleksandru Enache protiv Rumunjske*, zahtjev br. 21932/05, presuda od 25. svibnja 2011.

30 ESLJP, *Ecis protiv Latvije*, zahtjev br. 12879/09, presuda od 25. ožujka 2019.

31 ESLJP, *Jurčić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 54711/15, presuda od 4. veljače 2021.

od traženja posla zbog moguće buduće trudnoće, suprotno domaćem i nacionalnom pravu.

Do neizravne ili posredne diskriminacije dolazi kada su praksa, propisi ili pravila, zahtjevi ili uvjeti naizgled neutralni, ali utječu nerazmjerno nepovoljno na određene skupine, pri čemu se od države zahtijeva da uvažava relevantne razlike među skupinama. Nije nužno utvrditi postojanje diskriminirajuće namjere, već pravilo može biti neutralno, kao u predmetu *Hoogendijk protiv Nizozemske*³², koji se odnosio na gubitak socijalnog dodatka zbog prelaska cenzusa zbog čega nije utvrđena povreda. Nadalje, može se raditi o *de facto* situaciji, kao u predmetu *Zarb Adami protiv Malte*³³, u kojem je utvrđena diskriminatorna praksa jer je samo neznatni postotak žena bio pozivan za porotnice na suđenju. Također se može raditi i o nekoj politici, kao u predmetu *Tapayeva i drugi protiv Rusije*³⁴, koji se odnosio na propust vlasti da u postupku izvršenja pravodobno ujedine udovicu i njezinu djecu koju je oteo svekar.

Primjer iz upravnog prava za neizravnu diskriminacije na temelju etničkog podrijetla, u kojem je margina diskrecije države također minimalna, predstavlja predmet *D.H. i drugi protiv Češke*³⁵. U tom je slučaju utvrđen propust države da ispravi neravnopravnost zbog smještaja Roma u posebne škole na temelju testova za tipičnu češku populaciju, pa je zbog neuzimanja u obzir specifičnosti romske djece utvrđena povreda čl. 14. Konvencije i čl. 2. Protokola br. 1. Nadalje, u predmet *Biao protiv Danske*³⁶ zaključeno je da je neizdavanje boravišne dozvole radi spajanja obitelji državljanke Gane, nakon sklapanja braka s danskim državljaninom s kojim ima sina državljanina Danske dok obitelj živi u Švedskoj, na temelju pravila 28. domaćeg Zakona o strancima prema kojem nije bio ispunjen zahtjev najviše povezanosti s Danskom, suprotan Europskoj konvenciji o državljanstvu, pa je došlo do povrede čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije.

O diskriminaciji na temelju povezanosti riječ je o situacijama kada se zaštićena osnova odnosi na osobu povezanu s podnositeljem zahtjeva, dok je primjer za diskriminaciju na osnovi invalidnosti povezane osobe predmet *Guberina protiv Hrvatske*³⁷, u kojem je Europski sud zaključio da prilikom odlučivanja o oslobođenju od plaćanja poreza na nekretnine nisu uzete u obzir potrebe djeteta s invaliditetom, pa je utvrđena povreda čl. 14. i čl. 1. Protokola br. 1 uz Europsku konvenciju.

Diskriminacija u smislu pozitivnog djelovanja postoji u situaciji kada dolazi do različitog postupanja radi ispravljanja činjeničnih nejednakosti, pri čemu takvo postupanje nije zabranjeno. U tim slučajevima legitimni cilj može biti provedba mjera gospodarske ili socijalne politike (npr. mjera uvećavanja mirovinskog staža za žene za svako rođeno dijete ili mjera ukidanja socijalne potpore), kao i zaštita nacionalnih manjina, npr. romske djece. Primjer neispunjavanja pozitivne obveze države da

32 ESLJP, *Hoogendijk protiv Nizozemske*, zahtjev br. 58641/00, presuda od 6. siječnja 2005.

33 ESLJP, *Zarb Adami protiv Malte*, zahtjev br. 17209/02, presuda od 24. svibnja 2005.

34 ESLJP, *Tapayeva i drugi protiv Rusije*, zahtjev br. 24757/18, presuda od 23. studenoga 2021.

35 ESLJP, *D.H. i drugi protiv Češke*, zahtjev br. 57325/00, presuda od 7. veljače 2006.

36 ESLJP, *Biao protiv Danske*, zahtjev br. 38590/10, presuda od 24. svibnja 2016.

37 ESLJP, *Guberina protiv Hrvatske*, zahtjev br. 23682/13, presuda od 26. ožujka 2014.

različito postupi i time osigura nediskriminaciju predstavlja predmet *Thlimmenos protiv Grčke*³⁸, koji će kasnije u radu biti detaljnije analiziran.

Primjer drugih oblika diskriminacije, koji se temelje na nekoliko osnova zajedno ili na međusobnoj interakciji iz upravnog prava predstavlja predmet *Yocheva i Ganeva protiv Bugarske*³⁹, u kojem je, zbog uskrate prava na obiteljsku naknadu nakon smrti oca koji nije priznao djecu, utvrđena povreda čl. 14. i čl. 8. Europske konvencije, jer je došlo do diskriminacije na temelju spola i obiteljskog statusa.

5. TEST DISKRIMINACIJE I TERET DOKAZA

Najkraće rečeno, diskriminacija predstavlja nejednako postupanje u odnosu na zaštićene osnove bez objektivnog i razumnog opravdanja, u smislu postojanja legitimnog cilja i upotrebe sredstava razmjernih tom cilju (*stricto sensu*), pa nejednakost mora biti opravdana na temelju kriterija testa diskriminacije i testa razmjernosti.⁴⁰ Europski sud ispituje je li došlo do razlike u postupanju između osoba u usporedivoj situaciji ili je na jednak način postupano prema osobama koje nisu u usporedivoj situaciji, a s obzirom na obvezu države da prema pojedincima u različitim situacijama postupa različito. Nadalje, Europski sud procjenjuje je li postojalo objektivno i razumno opravdanje, jer je razlika u postupanju diskriminatorska ukoliko ne postoji legitimni cilj ili kada ne postoji razuman odnos proporcionalnosti između korištenih sredstava i ostvarenja željenog cilja.⁴¹

U testu diskriminacije treba odgovoriti na pitanje postoji li različito postupanje prema osobama u analognim ili relevantno sličnim situacijama ili pak postoji li propust različitog postupanja prema osobama u relevantno različitim situacijama. U testu razmjernosti treba procijeniti je li različito postupanje ili izostanak različitog postupanja objektivno opravdan u smislu postojanja legitimnog cilja te jesu li upotrijebljena sredstva razmjerna cilju kojem se težilo. Drugim riječima, ispituje se postoji li razuman odnos između primijenjenih sredstava i željenog legitimnog cilja, odnosno snosi li osoba nerazmjern teret zbog poduzete mjere te prelazi li razlika u postupanju granicu diskrecije države, tj. nacionalno područje slobodne presudbe.⁴²

Primjer za ocjenu da je bilo različitog postupanja jest predmet *E.B. protiv Francuske*⁴³, u kojem je zaključeno da je u slučaju kada je ženi uskraćeno pravo na posvajanje djeteta zbog seksualne orijentacije, dok to pravo nije uskraćeno samohranim majkama, došlo do povrede čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije. Primjer za ocjenu da nije bilo različitog postupanja jest predmet *Carson i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁴⁴, u kojem je zaključeno da, u pogledu indeksacije mirovina

38 ESLJP, *Thlimmenos protiv Grčke*, zahtjev br. 34369/97, presuda od 12. siječnja 1998.

39 ESLJP, *Yocheva i Ganeva protiv Bugarske*, zahtjev br. 18592/15 43863/15, presuda od 11. svibnja 2021.

40 *Vodič kroz članak 14.*, 16.

41 Detaljnija objašnjenja dana su u dijelu ovoga rada kod analize izabranih presuda Europskog suda.

42 Omejec, *Europska konvencija*, 873-979.

43 ESLJP, *E.B. protiv Francuske*, zahtjev br. 43546/02, presuda od 22. siječnja 2008.

44 ESLJP, *Carson i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 42184/05, presuda od 16.

ovisno o uobičajenom boravištu, umirovljenici nisu u usporedivim situacijama, pa nema povrede čl. 14. u vezi s čl. 1. Protokola br. 1 uz Europsku konvenciju.

Primjer u kojem također nije bilo različitog postupanja jest predmet *P.C. protiv Irske*⁴⁵, u kojem je zaključeno da uskrata mirovine za vrijeme služenja zatvorske kazne ne dovodi do povrede čl. 13. Europske konvencije u smislu prava na djelotvorni pravni lijek, jer učinkovitost pravnog lijeka ne znači nužno uspjeh u sporu, niti do povrede čl. 14. u vezi s čl. 1. Protokola br. 1, jer nema usporedive skupine između pritvorenika i zatvorenika, pa nema uvjeta da se odlučuje o postojanju legitimnog cilja.

Primjer u kojem nije bilo razumnog opravdanja za različito postupanje na temelju zaštićene konvencijske osnove jednakosti spola predstavlja predmet *Unal Tekeli protiv Turske*⁴⁶, kada je prema nacionalnim propisima nakon udaje bilo moguće uzeti suprugovo prezime ili djevojačko i suprugovo prezime zajedno, ali ne i zadržati isključivo djevojačko prezime, pa je zaključeno da obveza udane žene da u svakom slučaju nosi suprugovo prezime radi obiteljskog jedinstva nije objektivno i razumno opravdanje.

Primjer za zaključak da nije bilo legitimnog cilja niti razumnog opravdanja za različito postupanje jest predmet *Yocheva i Ganeva protiv Bugarske*⁴⁷, u kojem je utvrđena diskriminacija na temelju spola i obiteljskog statusa, te povreda čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije u situaciji kada samohranim majkama nije priznata naknada za dijete samohranog roditelja nakon smrti drugog roditelja jer im je otac nepoznat, s obrazloženjem da nema legitimnog cilja niti razumnog opravdanja za različito postupanje, jer u konkretnim slučajevima nije dokazano da se o nepriznatoj djeci na bilo koji način brine otac.

Primjer u kojem je u upravnom pravu zaključeno da je zahtjev nedopušten jest predmet *Hoogendijk protiv Nizozemske*⁴⁸, s obrazloženjem da gubitak socijalnog dodatka zbog prelaska visine prihoda, određenog kao zakonskog uvjeta za primitak istog, ima legitimni cilj vođenja socijalne politike.

Primjeri legitimnih ciljeva, osim ranije navedenih, mogu biti osiguravanje djelotvorne provedbe politike razvoja jezičnog jedinstva u presudi *Belgijski lingvistički predmet* iz 1968.⁴⁹, uspostava mira u presudi *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*⁵⁰, zaštita nacionalne sigurnosti u presudi *Konstantin Markin protiv Rusije*⁵¹, održavanje gospodarske stabilnosti u razdoblju društvene krize u presudi *Mamatas i drugi protiv Grčke*⁵² iz 2016., te zaštita okoliša iz Savjetodavnog

ožujka 2010.

45 ESLJP, *P.C. protiv Irske*, zahtjev br. 26922/19, presuda od 1. rujna 2022.

46 ESLJP, *Unal Tekeli protiv Turske*, zahtjev br. 29865/96, presuda od 6. studenoga 2004.

47 ESLJP, *Yocheva i Ganeva protiv Bugarske*, zahtjev br. 18592/15 43863/15, presuda od 11. svibnja 2021.

48 ESLJP, *Hoogendijk protiv Nizozemske*, zahtjev br. 58641/00, presuda od 6. siječnja 2005.

49 *Vodič kroz članak 14.*

50 ESLJP, *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*, zahtjev br. 27996/06, presuda od 22. prosinca 2009.

51 ESLJP, *Konstantin Markin protiv Rusije*, zahtjev br. 30078/06, presuda od 22. ožujka 2012.

52 ESLJP, *Mamatas i drugi protiv Grčke*, zahtjev br. 63066/14 64297/14 66106/14, presuda od 21.

mišljenja o različitom postupanju prema udrugama ovisno o vremenu osnivanja iz 2022. godine.

U odnosu na teret dokazivanja, prema praksi Europskog suda, potrebno je pokazati uvjerljivu mogućnost da se radi o razlici u postupanju, u kojem je slučaju tužena država dužna dokazati opravdanost takvog postupanja. Radi se o primjeni načela *affirmanti incumbit probatio*, prema kojem podnositelj mora dokazati svoje tvrdnje izvan razumne sumnje. Svi se dokazi slobodno procjenjuju, pri čemu se uzimaju u obzir zaključci koji proizlaze iz činjenica i tvrdnji stranaka, specifičnosti činjenica, prirode navoda i spornog prava, dok je na vladi da dokaže opravdanost postupanja.⁵³

Standard dokaza u slučajevima diskriminacije smješten je između dva standarda dokaza, između „vaganja vjerojatnosti“ i „izvan razumne sumnje“, pa se radi o pooštrenom građanskom pravnom standardu, pri čemu nema procesnih zapreka za dopuštenost dokaza, jer se zaključci donose na temelju procjene svih dokaza, uključujući činjenice i očitovanja stranaka, pri čemu je stupanj uvjerljivosti samog zaključka povezan sa specifičnošću slučaja.⁵⁴ U predmetu *Timishev protiv Rusije*⁵⁵ iz 2005. godine tvrdnja tužitelja da mu nije bio dopušten prolazak kroz kontrolnu točku u određenu regiju zbog čečenskog etničkog podrijetla ocjenjena je kao vjerodostojna, s obzirom na to da je u službenim dokumentima evidentirana politika ograničavanja kretanja etničkih Čečena, dok objašnjenje vlade nije bilo uvjerljivo, pa je utvrđena diskriminacija na temelju etničkog podrijetla.

Iznimka u pogledu prebacivanja tereta dokazivanja postoji u situacijama u kojima je podnositelju bilo izrazito teško dokazati diskriminaciju, pa država mora dokazati da podnositelj nije zaista u sličnoj ili usporedivoj situaciji s referentnom osobom ili skupinom, odnosno da se različito postupanje temeljilo na drugim objektivnim razlikama ili da je bilo opravdano. Primjer za navedenu iznimku predstavlja predmet *Makuchyan i Minasyan protiv Azerbajdžana i Mađarske*⁵⁶ iz 2020. godine, u kojem se radilo o promaknuću u viši čin osuđenog ubojice armenskog vojnika, kojem je dodijeljeno više beneficija bez pravne osnove, budući da se to moglo utvrditi i pregledom mrežnih stranica Ureda predsjednika Azerbajdžana, te su sporne mjere bile motivirane etničkim podrijetlom žrtava, pa je utvrđeno da je došlo do diskriminacije.

6. OSNOVE DISKRIMINACIJE

Prema praksi Europskog suda, pravna osnova za diskriminaciju može biti spol, vjeroispovijed, jezik, političko ili drugo mišljenje, pripadnost manjini, nacionalno ili društveno podrijetlo, rođenje, imovina te druga okolnost, kao npr. dob, rodni identitet,

srpnja 2016.

53 *Vodič kroz članak 14.*, 22.

54 Omejec, *Europska konvencija*, 873-979.

55 ESLJP, *Timishev i drugi protiv Rusije*, zahtjev br. 15783/10 34056/17 34062/17 i još 6, presuda od 26. srpnja 2018.

56 ESLJP, *Makuchyan i Minasyan protiv Azerbajdžana i Mađarske*, zahtjev br. 46571/22, presuda od 21. listopada 2025.

seksualna orijentacija, zdravlje i invaliditet, imigracijski status, roditeljski i bračni status, status povezan s radnim odnosom ili članstvo u sindikatu. U ovome radu osvrnut će se na presude relevantne za diskriminaciju u području upravnog prava.

Poboljšanje rodne ravnopravnosti danas predstavlja jedan od prioriteta svih država članica Vijeća Europe, zbog čega se moraju iznijeti „vrlo važni razlozi“ kako bi se takvo različito postupanje moglo smatrati dopušteno prema Europskoj konvenciji. U odnosu na spol kao zaštićenu osnovu, državama potpisnicama Europske konvencije priznaje se tek minimalna margina diskrecije. U predmetu *Burghartz protiv Švicarske*⁵⁷ utvrđena je povreda ravnopravnosti supružnika u situaciji kada su švicarski državljani, nakon sklapanja braka, odlučivali o prezimenima koja će imati, gdje je suprug odlučio svojem prezimenu dodati prezime supruge, što je nadležni švicarski ured odbio, uz obrazloženje da to nije moguće prema švicarskom pravu, radi očuvanja obiteljskog jedinstva i izbjegavanja prekida tradicije. Na temelju toga utvrđeno je da nije uvedena apsolutna jednakost supružnika kod izbora prezimena, jer je supruga mogla dodati suprugovo prezime svojem prezimenu, dok obrnuta mogućnost nije postojala, pa je Europski sud utvrdio povredu čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije.

U predmetu *Leon Madrid protiv Španjolske*⁵⁸ radilo se o zahtjevu majke za promjenom redoslijeda prezimena njezine maloljetne kćeri, na način da majčino bude prije očeva prezimena. Budući da takva mogućnost nije bila predviđena zakonom, a podnositeljica zahtjeva smatrala je kako nisu uzete u obzir sve okolnosti slučaja, tj. loši odnosi s ocem s kojim dijete nije ostvarivalo obiteljske odnose, utvrđena je povreda čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije.

U predmetu *Willis protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁵⁹ Europski sud utvrdio je da je nedostupnost naknada udovcima za njihove ranije preminule supruge bila diskriminirajuća na temelju spola, te je isto pravno shvaćanje primijenio i u brojnim drugim predmetima, kao npr. u predmetu *Runkee i White protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁶⁰. U predmetu *Macalin Moxamed Sed Dahir protiv Švicarske*⁶¹ radilo se o još jednom slučaju promjene prezimena i to državljanke Somalije koja živi i udana je u Švicarskoj, jer njezino prezime, prema pravilima „zapadnjačkog“ izgovora, poprima ponižavajuće značenje u somalskom jeziku, ali je zaključeno da njezina situacija nije bila usporediva sa situacijom osoba čija prezimena imaju ponižavajuće značenje na europskim nacionalnim jezicima, jer podnositeljica živi u Švicarskoj.

U predmetu *Paun Jovanović protiv Srbije*⁶² podnositelju je bilo uskraćeno pravo na upotrebu ijekavice, jednog od dvaju službenih dijalekata srpskog jezika u državi, dok je zastupao stranku u sudskom postupku. Budući da odvjetnici koji se

57 ESLJP, *Burghartz protiv Švicarske*, zahtjev br. 16213/90, presuda od 22. veljače 1994.

58 ESLJP, *Leon Madrid protiv Španjolske*, zahtjev br. 30306/13, presuda od 26. listopada 2021.

59 ESLJP, *Willis protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 36042/97, presuda od 11. lipnja 2002.

60 ESLJP, *Runkee i White protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 42949/98, presuda od 10. svibnja 2007.

61 ESLJP, *Macalin Moxamed Sed Dahir protiv Švicarske*, zahtjev br. 12209/10, presuda od 15. rujna 2015.

62 ESLJP, *Paun Jovanović protiv Srbije*, zahtjev br. 41394/15, presuda od 7. veljače 2023.

služi ekavicom nisu bili podvrgnuti istim ograničenjima, zaključeno je da za takvo postupanje nije bilo objektivnog i razumnog opravdanja.

U odnosu na vjeroispovijed, zaključeno je da različito postupanje koje se temelji isključivo na vjeroispovijedi nije prihvatljivo kada nije dostatno opravdano, pa je tako u predmetu *Savez crkava „Riječ života“ i drugi protiv Hrvatske*⁶³ utvrđena diskriminacija zbog nemogućnosti određenih crkava da pružaju vjersko obrazovanje u školama i da sklapaju službeno priznate vjerske brakove. U predmetu *Grzelak protiv Poljske*⁶⁴ utvrđena je diskriminacija zbog neosiguravanja nastave iz etike i s njom povezane ocjene učeniku koji ne pohađa vjeronauk. Nadalje, u vodećem predmetu *Izzettin Dogan i drugi protiv Turske*⁶⁵ utvrđena je povreda zbog nepriznavanja obreda povezanih s alevizmom kao javnih vjerskih obreda, dok je u predmetu *Drevna baltička vjerska udruga „Romuva“ protiv Litve*⁶⁶ utvrđena zbog uskraćivanja državnog priznavanja paganske vjerske udruge koja je ispunila sve zahtjeve za priznavanje.

U nekim je predmetima Europski sud smatrao da je različito postupanje na temelju vjeroispovijedi bilo opravdano zbog prevage drugih suprotstavljenih prava nad slobodom vjeroispovijedi. Tako je u predmetu *S. A. S. protiv Francuske*⁶⁷ Europski sud zaključio da je zabrana imala posebne negativne učinke na muslimanske žene koje su iz vjerskih razloga u javnosti nosile pokrivalo za cijelo lice, ali je postojalo objektivno i razumno opravdanje zbog legitimnog cilja očuvanja javnog reda i mira.

U vodećem predmetu *Eweida i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁶⁸, koji se odnosio na pravo matičara da odbije sklapanje istospolnog braka, odnosno pravo psihoterapeuta da odbije pružanje terapije istospolnom paru, Europski sud utvrdio je da raskid njihovih radnih odnosa zbog odbijanja pružanja usluge za koju su bili zaposleni nije povrijedio njihova konvencijska prava. U predmetu *Alujer Fernández i Caballero García protiv Španjolske*⁶⁹ Europski sud odbacio je prigovor članova baptističke evangeličke crkve u Valenciji da dio poreza na dohodak nisu mogli izravno doznačiti svojoj crkvi bez prethodne suglasnosti države, zaključivši da obveza nametnuta crkvama da se dogovore s državom kako bi mogle primati dio prihoda od poreza na dohodak nije se činila nerazmjernom, zbog široke slobode procjene država u fiskalnom području.

Za razliku od spomenutog predmeta *Andrejeva protiv Latvije*⁷⁰, u vodećem predmetu *Savickis i drugi protiv Latvije*⁷¹ zaključeno je da država ima široku slobodu

63 ESLJP, *Savez crkava „Riječ života“ i drugi protiv Hrvatske*, zahtjev br. 7798/08, presuda od 9. prosinca 2010.

64 ESLJP, *Grzelak protiv Poljske*, zahtjev br. 7710/02, presuda od 15. lipnja 2010.

65 ESLJP, *Izzettin Dogan i drugi protiv Turske*, zahtjev br. 62649/10, presuda od 26. travnja 2016.

66 ESLJP, *Drevna baltička vjerska udruga „Romuva“ protiv Litve*, zahtjev br. 48329/19, presuda od 8. lipnja 2021.

67 ESLJP, *S.A.S. protiv Francuske*, zahtjev br. 43835/11, presuda od 1. srpnja 2014.

68 ESLJP, *Eweida i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 48420/10 36516/10 51671/10 i 1 više, presuda od 15. siječnja 2013.

69 Zahtjev odbačen kao nedopušten, *Vodič kroz članak 14.*

70 ESLJP, *Andrejeva protiv Latvije*, zahtjev br. 55707/00, presuda od 18. veljače 2009.

71 ESLJP, *Savickis i drugi protiv Latvije*, zahtjev br. 49270/11, presuda od 9. lipnja 2022.

procjene, te je zbog konteksta ponovne uspostave latvijske neovisnosti nakon nezakonite okupacije i pripajanja, opravdano je ocijenjeno različito postupanje prema podnositeljima zahtjeva koji nisu latvijski državljani i latvijskim državljanima.

Europski sud razmatrao je čitav niz predmeta u kojima su izneseni prigovori diskriminacije na temelju državljanstva. Primjerice, u predmetu *Gaygusuz protiv Austrije*⁷² radilo se o odbijanju vlasti da prizna pravo na izvanrednu pomoć nezaposlenom muškarcu koji nema austrijsko državljanstvo. U predmetu *Zeibek protiv Grčke*⁷³ utvrđena je povreda čl. 14. Europske konvencije i čl. 1. Protokola br. 1, jer je gubitak državljanstva cijele obitelji utjecao na status podnositeljice kao majke velikog broja djece i na njezino povezano pravo na mirovinu. U predmetu *Kurić i drugi protiv Slovenije*⁷⁴ utvrđena je povreda čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije zbog dugotrajnog neuređivanja boravišta, od slovenskih vlasti, podnositelja zahtjeva kao državljanina drugih bivših jugoslavenskih republika nakon njihova nezakonitog „brisanja“ iz registra stanovnika s pravom trajnog boravišta.

Naposlijetku, Europski sud pod pojmom „pripadnost manjini“ nije kao temelj uzimao isključivo pripadnosti nacionalnoj manjini, već je razmatrao i pitanja „manjinskih skupina“, te je istaknuo i potrebu za zaštitom „seksualne manjine“ na temelju čl. 14. Europske konvencije. U vodećem predmetu *Bayev i drugi protiv Rusije*⁷⁵ zaključeno je da, iako javno mišljenje može biti opravdanje u smislu zaštite moralnih vrijednosti, zakonska zabrana davanja javnih izjava o identitetu, pravima i društvenom položaju seksualnih manjina predstavlja predrasudu prema homoseksualnoj manjini, te ostvarivanje konvencijskih prava manjinskih skupina ne može biti uvjetovano time da je prihvaća većinska skupina.

7. ANALIZA IZABRANIH PRESUDA

Za potrebe ovoga rada, u cilju detaljnije obrade te ukazivanja na primijenjene kriterije i načela, odabrane su tri već spominjane presude Europskog suda: jedna iz područja socijalnog prava – vodeći predmet *Beeler protiv Švicarske*⁷⁶, jedna iz područja statusnog prava – *Genovese protiv Malte*⁷⁷ te jedna presuda iz područja službeničkog prava – *Thlimmenos protiv Grčke*⁷⁸.

Presuda *Beeler protiv Švicarske*⁷⁹ relativno je novija presuda Velikog vijeća Europskog suda, donesena 11. listopada 2022. godine, kojom je većinom glasova (dvanaest prema pet) utvrđena povreda čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije. Uz presudu su priložena dva samostalna suglasna mišljenja, dok je pet sudaca izrazilo

72 ESLJP, *Gaygusuz protiv Austrije*, zahtjev br. 17371/90, presuda od 16. rujna 1996.

73 ESLJP, *Zeibek protiv Grčke*, zahtjev br. 46368/06, presuda od 9. srpnja 2009.

74 ESLJP, *Kurić i drugi protiv Slovenije*, zahtjev br. 26828/06, presuda od 26. lipnja 2012.

75 ESLJP, *Bayev i drugi protiv Rusije*, zahtjev br. 67667/09 44092/12 56717/12, presuda od 20. lipnja 2017.

76 ESLJP, *Beeler protiv Švicarske*, zahtjev br. 78630/12, presuda od 11. listopada 2022.

77 ESLJP, *Genovese protiv Malte*, zahtjev br. 53124/09, presuda od 11. siječnja 2012.

78 ESLJP, *Thlimmenos protiv Grčke*, zahtjev br. 34369/97, presuda od 6. travnja 2000.

79 ESLJP, *Beeler protiv Švicarske*, zahtjev br. 78630/12, presuda od 11. listopada 2022.

zajedničko suprotstavljeno mišljenje. Radilo se o tome da je podnositelj zahtjeva nakon smrti svoje supruge odlučio napustiti posao i posvetiti se odgoju njihovih dviju maloljetnih kćeri, koje su u trenutku majčine smrti imale godinu i devet mjeseci te četiri godine. Izmjenom švicarskog mirovinskog sustava 1997. godine odobrena mu je mirovina za udovce, čija je isplata prekinuta kada je mlađa kći navršila osamnaest godina, a kada je podnositelj zahtjeva imao 57 godina te nije bio zaposlen više od šesnaest godina. Iako još uvijek nije ispunjavao uvjete za mirovinu, tvrdio je da više nije mogao pronaći posao. Pred švicarskim sudovima podnositelj zahtjeva pozivao se na zabranu diskriminacije, ističući da su udovice u istoj situaciji imale i dalje pravo na mirovinu. Kantonalni sud odbio je njegovu žalbu uz obrazloženje da se radi o povredi načela jednakosti spolova zajamčenog švicarskim Ustavom, ali da isključivo zakonodavno tijelo ima ovlast promijeniti takvo pravno uređenje, te da sudovi ne mogu odbiti primijeniti jasnu i izričitu pravnu normu. Takvo izneseno obrazloženje, vjerojatno, prihvatili bi i pojedini upravni suci u Republici Hrvatskoj.

Valja napomenuti da je postupak na Europskom sudu do konačne presude trajao deset godina te, unatoč tome, nije bilo moguće donijeti jednoglasnu presudu, niti je bilo moguće utvrditi povredu čl. 14. Europske konvencije u vezi s čl. 1. Protokola br. 1 o zabrani povrede prava vlasništva, koji se inače primjenjuje u takvim situacijama u kojima se diskriminatorno postupanje odnosi na priznavanje nekog socijalnog prava za koje se smatra da ima učinak na imovinu podnositelja zahtjeva. Razlog tomu leži u činjenici da je Švicarska potpisnica samo Europske konvencije, a ne i njezinih Protokola, pa je utvrđena povreda čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije.

U konkretnom slučaju i sam je žalbeni sud u Švicarskoj smatrao da se radi o povredi ustavnog načela jednakosti spolova. Dakle, riječ je o osnovi zaštićenoj prema Europskoj konvenciji, tj. o zabrani diskriminacije na temelju spola, a usporedne skupine su udovice i udovci u smislu preživjelih bračnih drugova koji imaju maloljetnu djecu. Europski je sud obrazložio da se, iako se interesi zaštićeni čl. 1. Protokola br. 1 i čl. 8. Europske konvencije razlikuju, u pitanju socijalne naknade radi o područjima zaštite koja se ipak donekle preklapaju. U tom je smislu postavljena glavna referentna točka za sve buduće analize primjenjivosti čl. 8. i 14. Europske konvencije, oslanjajući se na zaključke iz presude *Konstantin Markin protiv Rusije*⁸⁰ (para. 129. i 130.)⁸¹ Dakle, za primjenjivost predmetnih članaka Europske konvencije zahtjeva se da navodni nepovoljni položaj podnositelja bude blisko i nužno povezan s isplaćenim socijalnim naknadama i organizacijom obiteljskog života. Ovdje relevantni faktori mogu biti cilj naknade, kriteriji za njezinu dodjelu, izračun i prestanak naknade, predviđeni učinci na organizaciju obiteljskog života u relevantnom zakonodavstvu te praktične posljedice u odnosu na individualne okolnosti i obiteljski život.

Europski sud primijenio je teleološko tumačenje norme te zaključio da je svrha mirovine bila promoviranje obiteljskog života i omogućavanje preživjelom roditelju

80 ESLJP, *Konstantin Markin protiv Rusije*, zahtjev br. 30078/06, presuda od 22. ožujka 2012.

81 U toj se presudi radilo o pravu na porodični dopust vojnika i vojnkinja u kojem je utvrđena povreda čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije, jer su roditeljski dopust i pripadajuća naknada koji nisu odobreni i isplaćeni podnositelju „nužno utjecali na način na koji je obiteljski život bio organiziran“.

i bračnom drugu da se u punom radnom vremenu posveti skrbi o maloljetnoj djeci, neovisno o tome je li to bila primarna ili sekundarna uloga u organizaciji obiteljskog života prije smrti bračnog druga. U obrazloženju presude primjećuje se i odmak od pretjeranog pravnog formalizma, jer su analizirane specifične okolnosti predmeta, u smislu da je uzeto u obzir da je podnositelj zahtjeva primao mirovinu za udovce od 1997. do 2010. godine, što je u dugom razdoblju značajno utjecalo na njegov obiteljski život. U trenutku smrti bračnog druga podnositelj zahtjeva bio je zaposlen te je morao donijeti tešku odluku hoće li nastaviti s poslom ili se posvetiti odgoju i podizanju svojih kćerki u vrlo ranoj dobi. Nadalje, uzeta je u obzir i njegova osjetljiva financijska situacija u kojoj se našao u dobi od 57 godina zbog gubitka mirovine te pronalaska posla na tržištu rada nakon što je šesnaest godina bio nezaposlen, što je bila posljedica njegove ranije odluke o korištenju mirovine za udovce u interesu svoje obitelji. Stoga, Europski je sud utvrdio da postoji nejednako postupanje prema osobama u relativno sličnim situacijama. U kontekstu tereta dokaza kada su podnositelji pokazali da je postupanje bilo različito, na državi je da dokaže da je takvo postupanje bilo opravdano, kako proizlazi iz presude *Biao protiv Danske*⁸² (para. 90. i 92.)⁸³, što je potvrđeno i u presudi *Vallianatos i drugi protiv Grčke*⁸⁴. Također, istaknuo je i da pozivanje na tradiciju, opće pretpostavke ili prevladavajuće društvene stavove ne predstavlja valjano opravdanje, kao što to proizlazi iz presude *X i drugi protiv Austrije*⁸⁵.

Europski sud uzeo je u obzir i obrazloženje švicarskog Federalnog vrhovnog suda da su sporne odredbe o ukidanju isplate mirovine za udovce u suprotnosti s načelom rodne jednakosti iz švicarskog Ustava. Zaključeno je da relevantno zakonodavstvo doprinosi održavanju predrasuda i stereotipa u vezi s ulogom žena u društvu, čime se šteti i ženama koje žele imati karijeru i muškarcima koji se žele odmaknuti od koncepta da su jedini hranitelji obitelji. Posljedično, Europski sud nije smatrao uvjerljivom tvrdnju švicarskih vlasti da se podnositelj zahtjeva nakon što je više od šesnaest godina izbivao s tržišta rada i u dobi od 57 godina, samo zato što je muškarac, susreo s manje poteškoća pri pronalaženju posla od udovica koje bi se mogle naći u takvoj situaciji. Također, prestanak isplate mirovine nije imao manji utjecaj na njegov obiteljski život nego što bi utjecao na udovicu u usporedivim okolnostima. Utvrdio je da švicarska vlada nije dostavila podatke o postotku udovica ili udovaca koji su se nakon dugotrajnog izbivanja i nakon punoljetnosti djece uspješno vratili na tržište rada. Time nije bilo posebno ozbiljnih i uvjerljivih razloga koji bi opravdali razliku u postupanju na temelju spola, pa različito postupanje nije bilo razumno i objektivno opravdano zbog čega je utvrđena povreda čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije. Podnositelju zahtjeva određena je pravedna naknada u iznosu od 5.000,00 eura na ime neimovinske štete te 16.500,00 eura na ime troškova

82 ESLJP, *Biao protiv Danske*, zahtjev br. 38590/10, presuda od 24. svibnja 2016.

83 Tu je Europski sud obrazložio da kada se različito postupanje temelji na razlici u spolu, sloboda procjene je uska.

84 ESLJP, *Vallianatos i drugi protiv Grčke*, zahtjev br. 29381/09 i 32684/09, presuda od 7. studenoga 2013.

85 ESLJP, *X i drugi protiv Austrije*, zahtjev br. 19010/07, presuda od 19. veljače 2013., para. 76.

postupka, dok je u pogledu zahtjeva za naknadu štete zbog neisplate mirovine zaključeno da je takvu naknadu štete moguće ishoditi u obnovi postupka pred Federalnim vrhovnim sudom.

U izvršenju presude 13. lipnja 2024. godine donesena je rezolucija kojom je utvrđeno da je Švicarska zadovoljila sve mjere iz čl. 46. st. 1. Europske konvencije, pa je na temelju st. 2. istog članka, odlučeno da se daljnje ispitivanje obustavi. Iz navedenog proizlazi da su u Švicarskoj u vrijeme donošenja presude postojali otpori njezinu izvršenju na općoj razini u kojoj se zahtijeva izmjena zakonodavstva države radi izbjegavanja ponavljanja diskriminatornog postupanja u budućim sličnim situacijama, no ti su otpori u međuvremenu prevladani.

U drugoj presudi *Genovese protiv Malte*⁸⁶ radilo se o situaciji u kojoj je podnositelj rođen u Škotskoj od majke Britanke i oca Maltežanina, koji ga nije priznao. Da je otac djeteta dobrovoljno priznao, podnositelj bi dobio malteško državljanstvo. Majka je zatražila malteško državljanstvo te u sudskom postupku dokazala očinstvo, no njezin je zahtjev odbijen. Naime, prema zakonodavstvu Malte, izvanbračno dijete može dobiti državljanstvo samo ako je majka državljanka Malte, što najvjerojatnije potječe iz pravila rimskog prava *mater semper certa est*. Presuda je važna kao primjer da je čl. 14. Europske konvencije primijenjen u vezi s pravom na državljanstvo, koje se ne štiti Europskom konvencijom kao ljudsko pravo. U *Vodiču kroz članak 14. Europske konvencije o ljudskim pravima i članak 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju*⁸⁷ ova se presuda navodi kao samostalna primjena čl. 14. Europske konvencije, iako je presudom utvrđena povreda zabrane diskriminacije u vezi s čl. 8. Europske konvencije, tj. prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života.

U konkretnom je slučaju Europski sud zaključio da odbijanje dodjele malteškog državljanstva u odnosu na izvanbračno dijete oca Maltežanina i strankinje nije imao utjecaja na privatni život podnositelja koji nije imao obiteljsku vezu s ocem. Međutim, u presudi je utvrđeno da je državljanstvo od tolikog utjecaja na socijalni identitet pojedinca, zbog čega ulazi u doseg čl. 8. Europske konvencije. Slijedom iznesenog, radi se o diskriminaciji na osnovi izvanbračnog statusa djeteta, dakle kao druge okolnosti iz čl. 14. Europske konvencije. Usporedna skupina su bračna i izvanbračna djeca oca Maltežanina i majke strankinje, što je razlika zaštićena Europskom konvencijom, kao u presudi *Marckx protiv Belgije*⁸⁸ i presudi *Inze protiv Austrije*⁸⁹. Slijedom iznesenog, zaključeno je da nije prihvatljiv argument vlade da je socijalna realnost takva da je majčinstvo uvijek sigurno, a očinstvo nije. Nadalje, utvrđeno je da nema objektivnog i razumnog opravdanja za nejednako postupanje u usporedivoj situaciji bračnog i izvanbračnog djeteta u odnosu na primitak u malteško državljanstvo, pri čemu podnositelj zahtjeva nije zatražio dodjelu novčanog iznosa na ime štete ili troškova postupka.

Ni ta presuda nije donesena jednoglasno, već većinom glasova od šest prema jedan, tj. napisano je jedno izdvojeno mišljenje nacionalnog suca izvjestitelja,

86 ESLJP, *Genovese protiv Malte*, zahtjev br. 53124/09, presuda od 11. siječnja 2012.

87 *Vodič kroz članak 14.*

88 ESLJP, *Marckx protiv Belgije*, serija A br. 31, presuda od 13. lipnja 1979.

89 ESLJP, *Inze protiv Austrije*, para. 41, serija A br. 126, presuda od 28. listopada 1987.

koji je smatrao da slučaj potpada pod doseg čl. 8. Europske konvencije, ali da njegove povrede nije došlo, jer odnos s ocem ne ovisi o primitku djeteta u malteško državljanstvo.

Treća izdvojena presuda jest relativno starija presuda *Thlimmenos protiv Grčke*⁹⁰, ali koja je i danas relevantna, jer je napisana u duhu nadređenosti europskog prava nacionalnom pravu, s obzirom na to da je Grčka još od 1. siječnja 1981. godine država članica Europske unije, te je donesena jednoglasno u Velikom vijeću koje je činilo sedamnaest sudaca. Ta je činjenica relevantna da bi se razumjelo da Europski sud primjenjuje kriterije zaštite ljudskih prava prema državama članicama ne samo u skladu s Europskom konvencijom već i u skladu s razinom zaštite ljudskih prava na temelju dokumenata o zaštiti ljudskih prava koje su države potpisnice Europske konvencije potpisale kao države članice Europske unije.⁹¹

U konkretnom slučaju podnositelj zahtjeva, Jehovin svjedok, dobio je četiri godine zatvora, od koje je zbog dobrog ponašanja odslužio dvije, i to jer je zbog svojih vjerskih uvjerenja o nenasilnom postupanju odbio nositi uniformu za vrijeme služenja vojnog roka, a zbog postojanja kaznenog djela u evidencijama o nekažnjavanju nije mu odobreno da obavlja posao računovođe u Grčkoj. U tom je predmetu vjeroispovijed osnova zaštićena čl. 14. Europske konvencije, pri čemu se ne radi o obvezi države da u usporedivim situacijama postupi jednako, već o propustu države da postupi različito prema osobama u različitim situacijama, jer nije uzeto u obzir je li kaznena presuda donesena zbog vjerskih uvjerenja ili na drugoj osnovi, zbog čega je utvrđena povreda čl. 14. u vezi s čl. 9. Europske konvencije, tj. prava na slobodu mišljenja i vjeroispovijesti.

Argument Vlade bio je da države imaju široku procjenu u određivanju što se smatra ozbiljnim ili teškim kaznenim djelom, te da je obveza vojnog roka bila jednaka u odnosu na sve obveznike u Grčkoj, bez iznimke priziva savjesti. Europski sud je zaključio da se Europskom konvencijom ne štiti pravo na pristup određenoj profesiji, ali je istaknuo da se prigovor podnositelja odnosi na propust države da različito postupi prema podnositelju kao kaznenom osuđeniku zbog vjerskih uvjerenja prema kaznenom osuđeniku na temelju drugih kaznenih djela. Stoga je ispitano postojanje legitimnog cilja odredbe grčkog zakonodavstva prema kojoj službu računovođe ne mogu obavljati osobe osuđene za kaznena djela. Zaključeno je da u konkretnom slučaju postoji javni interes da određene poslove javne službe ne mogu obavljati osobe osuđene za kaznena djela. Međutim, kako nije bilo nemoralnosti podnositelja u počinjenju kaznenog djela, propisana je zabrana nerazmjerna konkretnom kaznenom djelu za koje je podnositelj osuđen, te nije bilo objektivnog i razumnog opravdanja za propust države da različito postupi prema osobama u različitim situacijama, što je u skladu sa zaključcima koji proizlaze iz presude *Chassagnou i drugi protiv*

90 ESLJP, *Thlimmenos protiv Grčke*, zahtjev br. 34369/97, presuda od 6. travnja 2000.

91 U radu je već ranije u uvodu spomenuto da Europski sud i Sud Europske unije u vezi s načelom zabrane diskriminacije nastoje uskladiti svoju praksu, te se u odnosu na države članice Europske unije i pred Europskim sudom primjenjuju istovjetni kriteriji, kao i pred Sudom Europske unije.

*Francuske*⁹².

Iz konkretne je presude razvidno da je proveden test diskriminacije u smislu postojanja propusta države da različito postupi prema osobama u različitim situacijama, kao i test razmjernosti u smislu procjene je li izostanak različitog postupanja objektivno opravdan zbog postojanja legitimnog cilja. Nadalje, proveden je i test jesu li korištena sredstva razmjerna legitimnom cilju kojem se težilo, odnosno snosi li podnositelj zahtjeva nerazmjernan teret zbog te mjere. U presudi je također utvrđeno da je došlo do povrede razumnog roka iz čl. 6. st. 1. Europske konvencije, zbog dugotrajnosti postupka, koja se ne može opravdati zaostacima i preopterećenošću predmetima Vrhovnog upravnog suda, jer je na državama da organiziraju svoj pravni sustav na način da se odluke donose u razumnom roku, te je zbog navedenih povreda podnositelju dosuđena naknada nematerijalne štete te naknada troškova postupka uz zatezne kamate od 6 %.

8. ZAKLJUČAK

Puna jednakost svih pred zakonom podrazumijeva da se pravna norma primjenjuje na jednak način u jednakim situacijama, ali i na različit način u različitim situacijama, što nužno znači da se u svakom pojedinom predmetu mora odgovoriti na prigovore o postojanju diskriminacije, odnosno nejednakog postupanja. Iz sudske prakse koja je radi razmatranja obuhvaćena ovim radom razvidno je kako se prepoznaju situacije povrede načela jednakosti na temelju najrazličitijih osnova, te da se kroz brojnu i ustaljenu sudsku praksu postiže visok stupanj zaštite ljudskih prava.

U odnosu na Europski sud može se zaključiti da on osigurava minimalni standard zaštite ljudskih prava, izvan kojeg se dopušta različita praksa država članica, jer uvedeni pojam margine procjene u širem smislu omogućava državama potpisnicama određenu diskreciju u ispunjavanju zahtjeva Europske konvencije u nacionalnim pravnim poredcima, te potiče zavisnost kada istovjetnost postoji i štiti pluralizam tamo gdje nema suglasnosti.⁹³

Potrebno je napomenuti da je još 2000. godine Ustavni sud Republike Hrvatske, prvi put u svojoj odluci⁹⁴, u praktičnom smislu Europskoj konvenciji dao kvaziustavni položaj, iako se ona pravno nalazi iznad zakona, a ispod Ustava Republike Hrvatske.⁹⁵ Analizirajući presude Europskog suda može se zaključiti da se najveći broj antidiskriminacijskih slučajeva odnosi na rasno porijeklo, jednakost spolova ili seksualnu orijentaciju, a s obzirom na pristup tumačenju Europske konvencije kao živućeg instrumenta, može se očekivati da će se opseg zaštićenih

92 ESLJP, Chassagnou i drugi protiv Francuske, zahtjev br. 25088/94 28331/95 28443/95, presuda od 29. travnja 1999.

93 Snježana Vasiljević, „Equality, Non-Discrimination & Fundamental Rights: Old Habits Die Hard!“, u: *EU Labour, Equality and Human Rights Law, Conference Proceedings*, ur. Mario Vinković (Osijek: Sveučilište J.J. Strossmayer u Osijeku, Pravni fakultet Osijek, 2015.), 193 i 194.

94 Ustavni sud Republike Hrvatske, U-I-745/99 od 8. studenoga 2000. (točka 4. i 8.)

95 Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 05/14.

osnova u budućnosti razvijati na način da prati brze sociološke promjene u društvu.⁹⁶

Dakle, ukoliko uočimo nejednako postupanje države, trebamo znati da postoje pravni alati u smislu postojećih propisa, znanstvene teorije i sudske prakse koji su dostupni državnim tijelima, sudovima i pojedincima, a upravo radi potpunog ostvarivanja načela zabrane diskriminacije u području upravnog prava, neovisno o tome je li riječ o pojedincu koji želi ostvariti svoje pravo iz nekog upravnog područja bez diskriminacije ili o službenoj osobi ili o sudcu koji primjenjuje i tumači zakone u upravnim postupcima i upravnim sporovima, diskriminacija, ako je već nastala donošenjem diskriminatornih propisa ili njihovim pogrešnim tumačenjem, mora biti otklonjena. To se postiže primjenom teleološkog tumačenja propisa i izbjegavanjem pretjeranog pravnog formalizma, a sve u cilju pružanja djelotvorne i učinkovite zaštite od diskriminacije.⁹⁷

Iz navedenog proizlazi da je, zbog obveze Republike Hrvatske da se pridržava načela zabrane diskriminacije, dužnost svake službene osobe koja odlučuje na bilo kojoj razini o individualnim pravima i obvezama da pri odlučivanju uvijek uzme u obzir posebne okolnosti slučaja, svrhu pravne norme i pravičnost ishoda u cjelini, te pritom provede test diskriminacije i test razmjernosti, a čiji bi zaključci trebali dovesti do ispravnog izbora načelu kojem, u slučaju često međusobno suprotstavljenih načela, u konkretnom slučaju treba dati prednost.

Za pravne praktičare osobito je bitno prepoznati postoji li u pojedinačnom predmetu mogućnost diskriminacije u vezi s nekom od zaštićenih osnova iz čl. 14. Europske konvencije, kao i šire, imamo li usporednu skupinu ili usporedivu situaciju. Nadalje, potrebno je utvrditi radi li se o nejednakom postupanju prema osobama u sličnim situacijama ili propustu države da u različitim situacijama različito postupi, kao i na kome leži teret dokazivanja. Također, potrebno je utvrditi može li se prigovor otkloniti, na način da odgovorimo na pitanje postoji li legitimni cilj i je li upotrijebljeno sredstvo prikladno ostvarenju legitimnog cilja u smislu postojanja razumnog i objektivnog opravdanja, te predstavlja li isto prekomjeren teret za pojedinca, pogotovo ukoliko se prigovor ne može otkloniti, te kako odlukom zaštititi pojedinca od diskriminacije i otkloniti posljedice ako je došlo do nekog oblika zabranjene diskriminacije. Zaključno, jedino štiteći sve, potpuno štitimo i sebe.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Bogdanović, Tamara. „Utjecaj pretjeranog pravnog formalizma na mogućnost ostvarenja načela zabrane diskriminacije u upravnom pravu“. *Zagrebačka pravna revija* 13, br. 2 (2024): 323-341.
2. Daka, Marija. „Reflections on the Principle of Equal Treatment in EU Law and the Jurisprudence of the Court of Justice of the European Union and the European Convention

96 Marija Daka, „Reflections on the Principle of Equal Treatment in EU Law and the Jurisprudence of the Court of Justice of the European Union and the European Convention on Human Rights“, *Acta Univ. Sapientiae, Legal Studies* 9, br. 1 (2020): 15.

97 Tamara Bogdanović, „Utjecaj pretjeranog pravnog formalizma na mogućnost ostvarenja načela zabrane diskriminacije u upravnom pravu“, *Zagrebačka pravna revija* 13, br. 2 (2024): 339.

- on Human Rights“. *Acta Univ. Sapientiae, Legal Studies* 9, br. 1 (2020): 5-23.
3. Grgurev, Ivana i Trpimir M. Šošić. „Zabrana diskriminacije – u središtu međunarodnopravne zaštite ljudskih prava na univerzalnoj i regionalnoj razini“. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 74, br. 3 (2024): 357-384.
 4. Omejec, Jasna. *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Strašburski aquis*. Zagreb: Novi informator, 2014.
 5. Vasiljević, Snježana. „Equality, Non-Discrimination & Fundamental Rights: Old Habits Die Hard!“ U: *EU Labour, Equality and Human Rights Law, Conference Proceedings*, ur. Mario Vinković, 177-194. Osijek: Sveučilište J.J. Strossmayer u Osijeku, Pravni fakultet Osijek, 2015.
 6. Vasiljević, Snježana. *Temeljna prava i vladavina prava u EU: izazovi prije i nakon pridruživanja, Pravo i politika EU: stara pitanja novi odgovori*. Zagreb: HAZU, 2020.

Pravni propisi:

1. (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10., 13/17.
2. Opća deklaracija o ljudskim pravima, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 12/09.
3. Povelja Europske unije o temeljnim pravima, SL C 202, 7.6.2016.
4. Ugovor o funkcioniranju Europske unije, SL C 202, 7.6.2016.
5. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 05/14.

Sudska praksa:

1. ESLJP, Alexandru Enache protiv Rumunjske, zahtjev br. 21932/05, presuda od 25. svibnja 2011.
2. ESLJP, Andrejeva protiv Latvije, zahtjev br. 55707/00, presuda od 18. veljače 2009.
3. ESLJP, Aziz protiv Cipra, zahtjev br. 69949/01, presuda od 8. travnja 2003.
4. ESLJP, Bayev i drugi protiv Rusije, zahtjev br. 67667/09 44092/12 56717/12, presuda od 20. lipnja 2017.
5. ESLJP, Beeler protiv Švicarske, zahtjev br. 78630/12, presuda od 11. listopada 2022.
6. ESLJP, Biao protiv Danske, zahtjev br. 38590/10, presuda od 24. svibnja 2016.
7. ESLJP, Burghartz protiv Švicarske, zahtjev br. 16213/90, presuda od 22. veljače 1994.
8. ESLJP, Carson i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 42184/05, presuda od 16. ožujka 2010.
9. ESLJP, Chassagnou i drugi protiv Francuske, zahtjev br. 25088/94 28331/95 28443/95, presuda od 29. travnja 1999.
10. ESLJP, D.H. i drugi protiv Češke, zahtjev br. 57325/00, presuda od 7. veljače 2006.
11. ESLJP, Drevna baltička vjerska udruga „Romuva“ protiv Litve, zahtjev br. 48329/19, presuda od 8. lipnja 2021.
12. ESLJP, E.B. protiv Francuske, zahtjev br. 43546/02, presuda od 22. siječnja 2008.
13. ESLJP, Ecis protiv Latvije, zahtjev br. 12879/09, presuda od 25. ožujka 2019.
14. ESLJP, Eweida i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 48420/10 36516/10 51671/10 i 1 više, presuda od 15. siječnja 2013.
15. ESLJP, Gaygusuz protiv Austrije, zahtjev br. 17371/90, presuda od 16. rujna 1996.
16. ESLJP, Genovese protiv Malte, zahtjev br. 53124/09, presuda od 11. siječnja 2012.
17. ESLJP, Grzelak protiv Poljske, zahtjev br. 7710/02, presuda od 15. lipnja 2010.
18. ESLJP, Guberina protiv Hrvatske, zahtjev br. 23682/13, presuda od 26. ožujka 2014.
19. ESLJP, Hoogendijk protiv Nizozemske, zahtjev br. 58641/00, presuda od 6. siječnja 2005.
20. ESLJP, Inze protiv Austrije, para. 41, serija A br. 126, presuda od 28. listopada 1987.
21. ESLJP, Izzettin Dogan i drugi protiv Turske, zahtjev br. 62649/10, presuda od 26. travnja 2016.

22. ESLJP, Jurčić protiv Hrvatske, zahtjev br. 54711/15, presuda od 4. veljače 2021.
23. ESLJP, Konstantin Markin protiv Rusije, zahtjev br. 30078/06, presuda od 22. ožujka 2012.
24. ESLJP, Kovačević protiv Bosne i Hercegovine, zahtjev br. 43651/22, presuda od 25. lipnja 2025.
25. ESLJP, Kurić i drugi protiv Slovenije, zahtjev br. 26828/06, presuda od 26. lipnja 2012.
26. ESLJP, Leon Madrid protiv Španjolske, zahtjev br. 30306/13, presuda od 26. listopada 2021.
27. ESLJP, Macalin Moxamed Sed Dahir protiv Švicarske, zahtjev br. 12209/10, presuda od 15. rujna 2015.
28. ESLJP, Mamatas i drugi protiv Grčke, zahtjev br. 63066/14 64297/14 66106/14, presuda od 21. srpnja 2016.
29. ESLJP, Marckx protiv Belgije, serija A br. 31, presuda od 13. lipnja 1979.
30. ESLJP, Napotnik protiv Rumunjske, zahtjev br. 33139/13, presuda od 20. listopada 2020.
31. ESLJP, Orlandi i drugi protiv Italije, zahtjev br. 26431/12 26742/12 44057/12, presuda od 14. prosinca 2017.
32. ESLJP, Oršuš i drugi protiv Hrvatske, zahtjev br. 15766/03, presuda od 17. srpnja 2008.
33. ESLJP, P.C. protiv Irske, zahtjev br. 26922/19, presuda od 1. rujna 2022.
34. ESLJP, Paun Jovanović protiv Srbije, zahtjev br. 41394/15, presuda od 7. veljače 2023.
35. ESLJP, Pinkas i drugi protiv Bosne i Hercegovine, zahtjev br. 8701/21, presuda od 4. listopada 2022.
36. ESLJP, Runkee i White protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 42949/98, presuda od 10. svibnja 2007.
37. ESLJP, S.A.S. protiv Francuske, zahtjev br. 43835/11, presuda od 1. srpnja 2014.
38. ESLJP, Savez crkava „Riječ života“ i drugi protiv Hrvatske, zahtjev br. 7798/08, presuda od 9. prosinca 2010.
39. ESLJP, Savickis i drugi protiv Latvije, zahtjev br. 49270/11, presuda od 9. lipnja 2022.
40. ESLJP, Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine, zahtjev br. 27996/06, presuda od 22. prosinca 2009.
41. ESLJP, Stec i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 65731/01 i 65900/01, presuda od 12. travnja 2006.
42. ESLJP, Tapayeva i drugi protiv Rusije, zahtjev br. 24757/18, presuda od 23. studenoga 2021.
43. ESLJP, Thlimmenos protiv Grčke, zahtjev br. 34369/97, presuda od 12. siječnja 1998.
44. ESLJP, Unal Tekeli protiv Turske, zahtjev br. 29865/96, presuda od 6. studenoga 2004.
45. ESLJP, Vallianatos i drugi protiv Grčke, zahtjev br. 29381/09 i 32684/09, presuda od 7. studenoga 2013.
46. ESLJP, Van der Mussele protiv Belgije, zahtjev br. 8919/80, presuda od 23. studenoga 1983.
47. ESLJP, Willis protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 36042/97, presuda od 11. lipnja 2002.
48. ESLJP, X i drugi protiv Austrije, zahtjev br. 19010/07, presuda od 19. veljače 2013.
49. ESLJP, Yocheva i Ganeva protiv Bugarske, zahtjev br. 18592/15 43863/15, presuda od 11. svibnja 2021.
50. ESLJP, Zarb Adami protiv Malte, zahtjev br. 17209/02, presuda od 24. svibnja 2005.
51. ESLJP, Zeggai protiv Francuske, zahtjev br. 12456/19, presuda od 13. listopada 2022.
52. ESLJP, Zeibek protiv Grčke, zahtjev br. 46368/06, presuda od 9. srpnja 2009.
53. Presuda od 23. travnja 2020., *Taormina and G. Taormina, avvocati protiv Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford*, C-507/18, EU:C:2014:1057.
54. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-I-745/99 od 8. studenoga 2000.

Ostalo:

1. *Vodič kroz članak 14. Europske konvencije o ljudskim pravima i članak 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju, ažuriran 28. veljače 2023. Pristup 15. studenoga 2025. <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Edukacija/Vodic%20cl.%2014.%20i%20Cl.1.Protokola%20br.12.HR%20.pdf>*

Tamara Bogdanović*

Summary

NON-DISCRIMINATION IN THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

The aim of this paper is to analyse the basic principles and criteria on the basis of which the European Court of Human Rights makes assessments and determines whether, in specific cases, there has been a violation of non-discrimination. Furthermore, the paper seeks to determine which questions must be addressed when applying the discriminatory test, which party bears the burden of proof, and what conclusions may be drawn from selected judgements of the European Court of Human Rights in the field of administrative law.

Keywords: *European Court of Human Rights; non-discrimination; forms of discrimination; discrimination test; administrative law.*

* Tamara Bogdanović, Univ. spec. iur., Judge, Administrative Court in Zagreb; Tamara.Bogdanovic@uszg.pravosudje.hr. ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7394-415X>.

◆ Collected Papers of the Faculty of Law of the University of Rijeka is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International licence (CC BY-NC-ND 4.0).

